

HARELBEKE

DEERLIJKSESTEENWEG 38

ARCHEOLOGIENOTA BUREAUONDERZOEK VERSLAG VAN DE RESULTATEN

Projectcode: 2018J129

Datum: 23/10/2018

Titel: Archeologienota Harelbeke Deerlijksesteenweg 38

Erkend archeoloog: Bart Bot OE/ERK/Archeoloog/2016/00114

Auteurs: Bart Bot

Advies specialisten: /

Wetenschappelijke advisering: /

Projectcode bureauonderzoek: 2018J129

Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Harelbeke, Deerlijksesteenweg 38-40

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: xmax, ymax; xmin, ymin: 76506, 172608; 76463, 172534

Kadastergegevens: Harelbeke, afdeling 3, sectie D, perceelnrs. 1509P6, 1509N6 en 1508Z (deels)

Betrokken actoren: Bart Bot (erkend archeoloog), Arnoud Algoet (contactpersoon initiatiefnemer)

Plaats en datum: Ledeborg, 16/10/2018

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Bart Bot Archeologie.

Bart Bot Archeologie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

1.	Inleiding	4
1.1.	Onderzoeksopdracht	4
1.2.	Wettelijk kader	4
1.3.	Randvoorwaarden	5
2.	Onderzoeksmethode	6
2.1.	Motivering	6
2.2.	Organisatie	6
3.	Aanleiding	7
3.1.	Huidige toestand	7
3.2.	Geplande werken	9
3.3.	Impactbepaling van de geplande werken	10
4.	Assesmentrapport	12
4.1.	Topografische situering	12
4.2.	Landschappelijke situering	14
4.3.	Bodemkundige situering	16
4.4.	Geologische situering	17
4.5.	Historische situering	20
4.6.	Archeologische voorkennis	29
5.	Synthese	32
5.1.	Archeologisch verwachtingspatroon	32
5.2.	Afweging geplande werken vs verder onderzoek	32
5.3.	Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	33
5.4.	Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem	34
5.5.	Onderzoeksvragen	34
6.	Besluit	36
7.	Bibliografie	37
8.	Figurenlijst	38

1. INLEIDING

1.1. ONDERZOEKSOPDRACHT

Aanleiding van onderstaand bureauonderzoek vormt de geplande bouw van een nieuwe drankencentrale en aanleg van een nieuwe parking te Harelbeke Deerlijksesteenweg 38. Het projectgebied wordt in deze studie Harelbeke Deerlijksesteenweg 38 genoemd.

Met dit bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van het projectgebied. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2. WETTELIJK KADER

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De totale oppervlakte van het plangebied

in kwestie bedraagt circa 3156m². Het plangebied is gesitueerd buiten de archeologische zone en historische stadskern van de stad Harelbeke.¹

1.3. RANDVOORWAARDEN

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

---

¹<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/300296> (geraadpleegd op 16/10/2018)

2. ONDERZOEKSMETHODE

2.1. MOTIVERING

Doel van het bureauonderzoek is een zo helder mogelijk beeld te vormen van het archeologisch potentieel. Deze drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van het plangebied. Deze archeologische verwachting wordt getoetst en vergeleken met de geplande werken. Op die manier kan een gefundeerde uitspraak gedaan worden of er al dan niet verder archeologisch onderzoek is aangewezen.

2.2. ORGANISATIE

Om de archeologienota op te stellen werden verschillende bronnen geraadpleegd. Informatie over de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer. Zo werden diverse bouwen en funderingsplannen verkregen om een zo duidelijk mogelijk zicht te krijgen om de geplande werken en hun impact.

Om een beeld te kunnen vormen van de fysisch-geografische situatie, een historisch kader te schetsen en bekende archeologische vindplaatsen te kunnen aantonen werden verschillende bronnen geraadpleegd. Het meeste kaartmateriaal werd teruggevonden via Geopunt². Dit is de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie. Daarnaast werd gebruik gemaakt van Cartesius³, een databank met kaarten van het NGI (Nationaal Geografisch Instituut), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied en de ruime omgeving ervan werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed (CAI)⁴ geraadpleegd.

Het kaartmateriaal in deze archeologienota werd opgesteld met QGIS, dit is een vrij en open source geografisch informatiesysteem.

De gebruikte bronnen waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site, niet opportuun geacht.

---

² <https://www.geopunt.be/kaart>

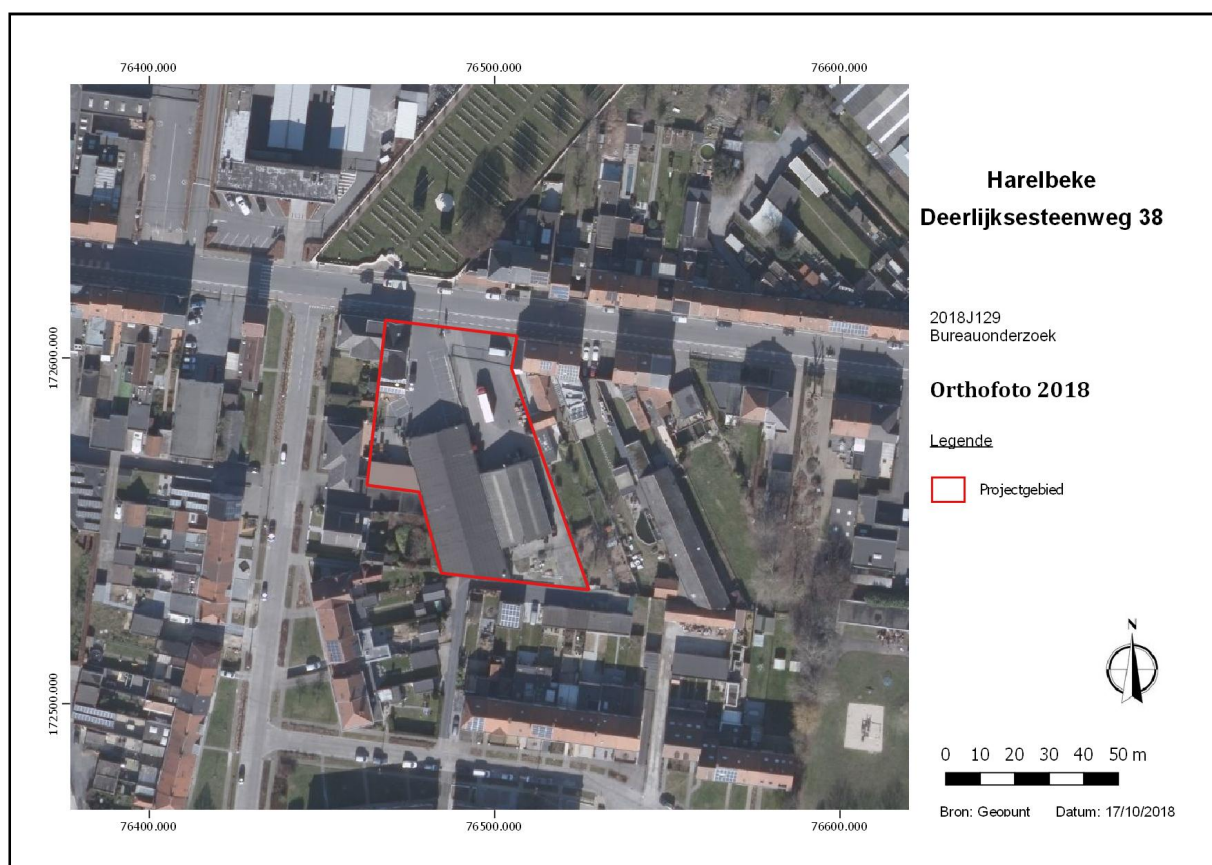
³ <https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

3. AANLEIDING

3.1. HUIDIGE TOESTAND

Het plangebied bevindt zich te Harelbeke (provincie West-Vlaanderen) en heeft een oppervlakte van circa 3156m². Het betreft een langgerekt noordwest-zuidoost georiënteerd plangebied. Het noordelijke, en een klein zuidwestelijk deel van het plangebied bestaat momenteel uit verharding/parking (1779m²). Op het zuidelijke deel van het plangebied staat momenteel een gebouw dat dienst doet als drankencentrale (791m²). Op het westelijke deel van het plangebied staat momenteel een klein gebouwtje/overdekte parking (111m²). In het zuidwesten van het plangebied staat een gebouw met een oppervlakte van 331m². In het uiterste noordwesten van het plangebied bevindt zich een woning (144m²).

Figuur 1 Recente orthofoto met aanduiding van het projectgebied (rood kader) (bron: geopunt).

Figuur 2 Zicht op het plangebied vanaf de Deerlijksesteenweg. (bron: google)

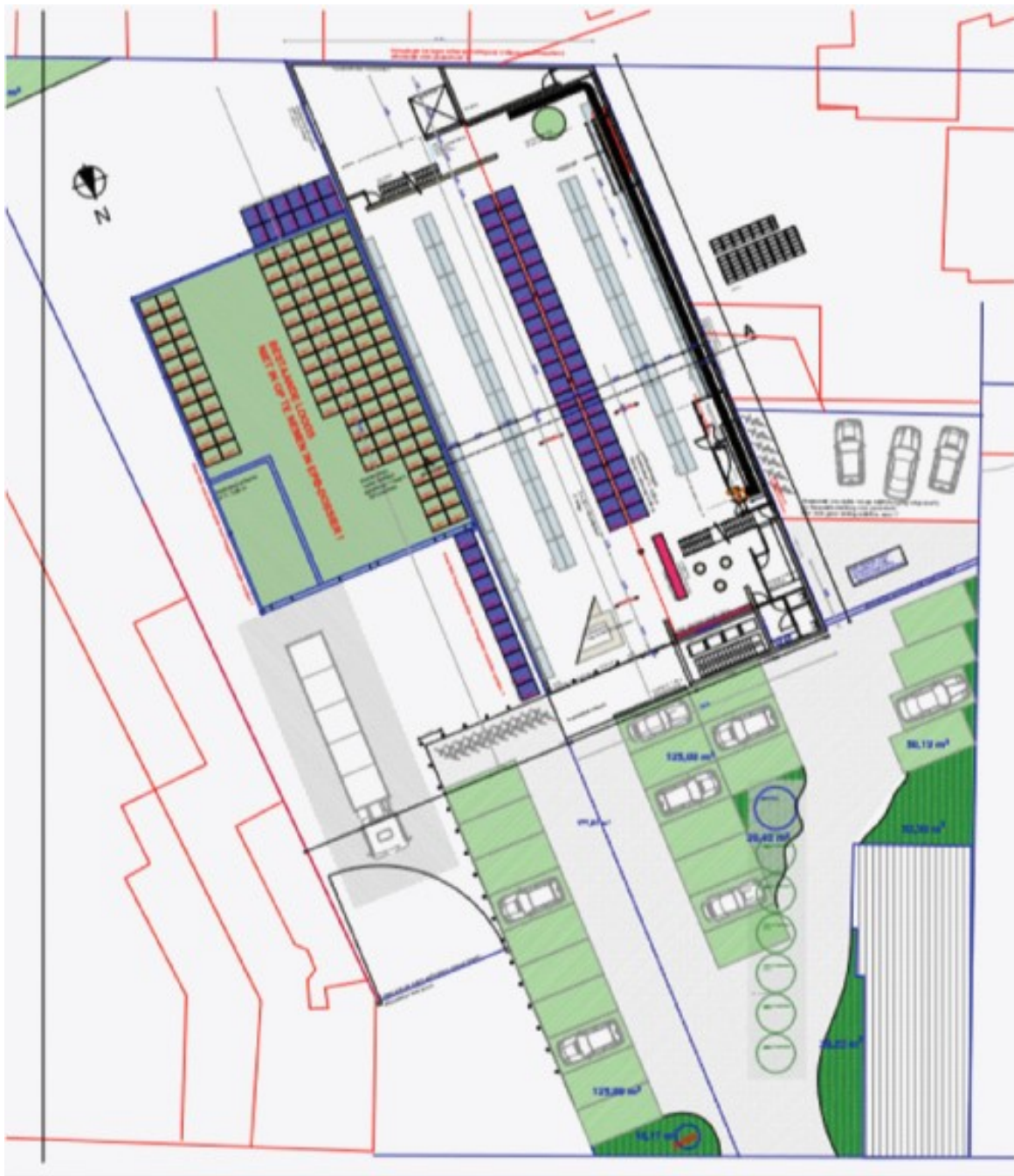

Figuur 3 Zicht op het westelijke deel van het plangebied met rechts de woning en links de drankcentrale. (bron: google)

3.2. GEPLANDE WERKEN

De werken starten in eerste instantie met de afbraak van de huidige drankcentrale (791m²) en uitbraak van een deel van de huidige parking (900m²). Op dezelfde plaats van de drankcentrale zal een nieuw gebouw opgetrokken worden met een zelfde oppervlakte. Ten noorden van dit gebouw zal de parking heraangelegd worden. De rest van het gebouwenbestand en verharding blijven ongewijzigd.

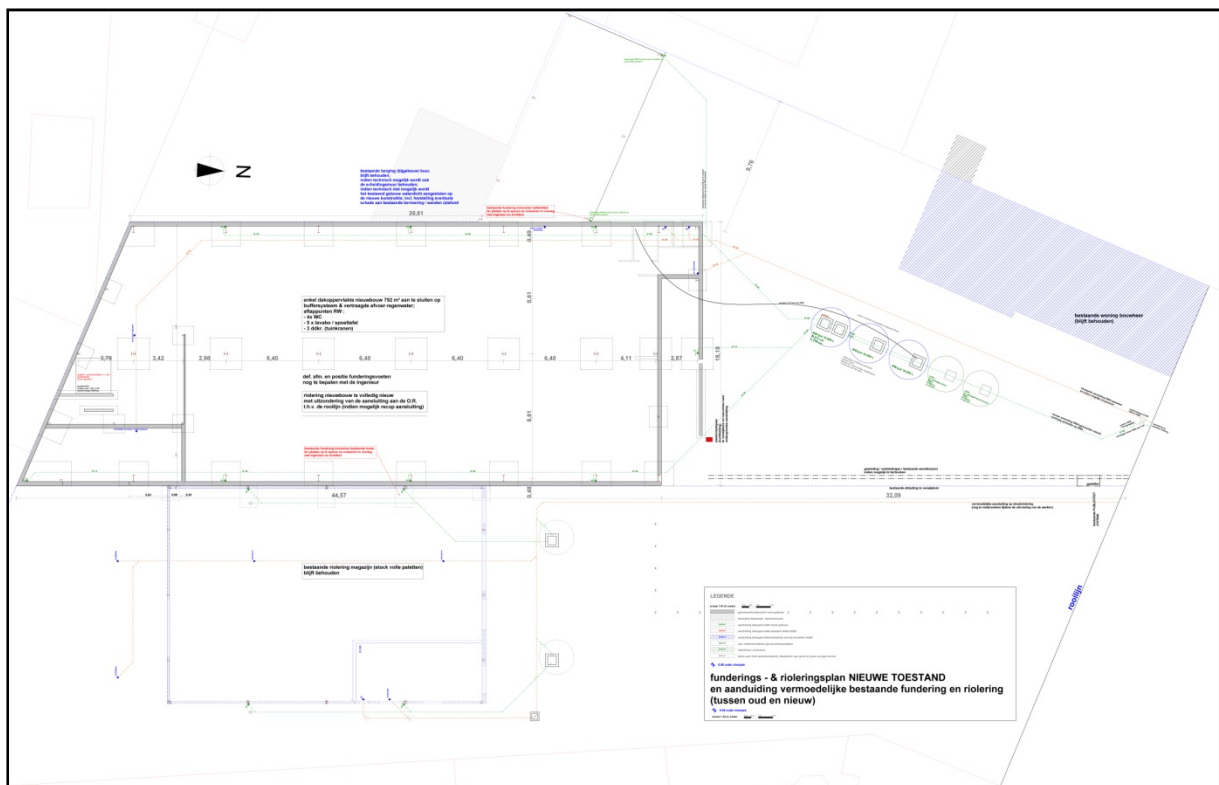

Figuur 4 Uitsnede uit het plan der werken. (bron: initiatiefnemer)

3.3. IMPACTBEPALING VAN DE GEPLANDE WERKEN

De nieuwbouw drankcentrale (791m²) zal gefundeerd worden op funderingszolen waarvan de aanzet een maximale diepte van -1,8m ten opzichte van het huidige maaiveld zal bereiken. De uitbraak van de huidige parking en de aanleg van de nieuwe parking zal een impact van circa -50cm ten opzichte van het huidige maaiveld hebben. Binnen het plangebied wordt ook een nieuw rioleringsstelsel aangelegd met enkele regenwaterputten en bufferputten. De regenwaterputten zullen aangelegd worden tot op een diepte van -2,80m ten opzichte van het maaiveld, de buffering zal op -1,80m zitten. De nieuwe riolering bevindt zich zowel binnen de nieuwbouw als op de parking.

In totaal zullen de nieuwbouw en aanleg van de parking een ingreep in de bodem van 1691m² teweegbrengen. De uitbraak en uitgraving van de huidige drankcentrale en parking, het graven en aanleg van de funderingszolen van de nieuwbouw, het graven en leggen van een nieuw rioleringsstelsel met putten, al deze elementen zullen er voor zorgen dat de ondergrond ernstig wordt geroerd.

Figuur 5 Funderings- en rioleringsplan. (bron: initiatiefnemer)

Figuur 6 Vereenvoudigde weergave van de geplande werken (bron: geopunt).

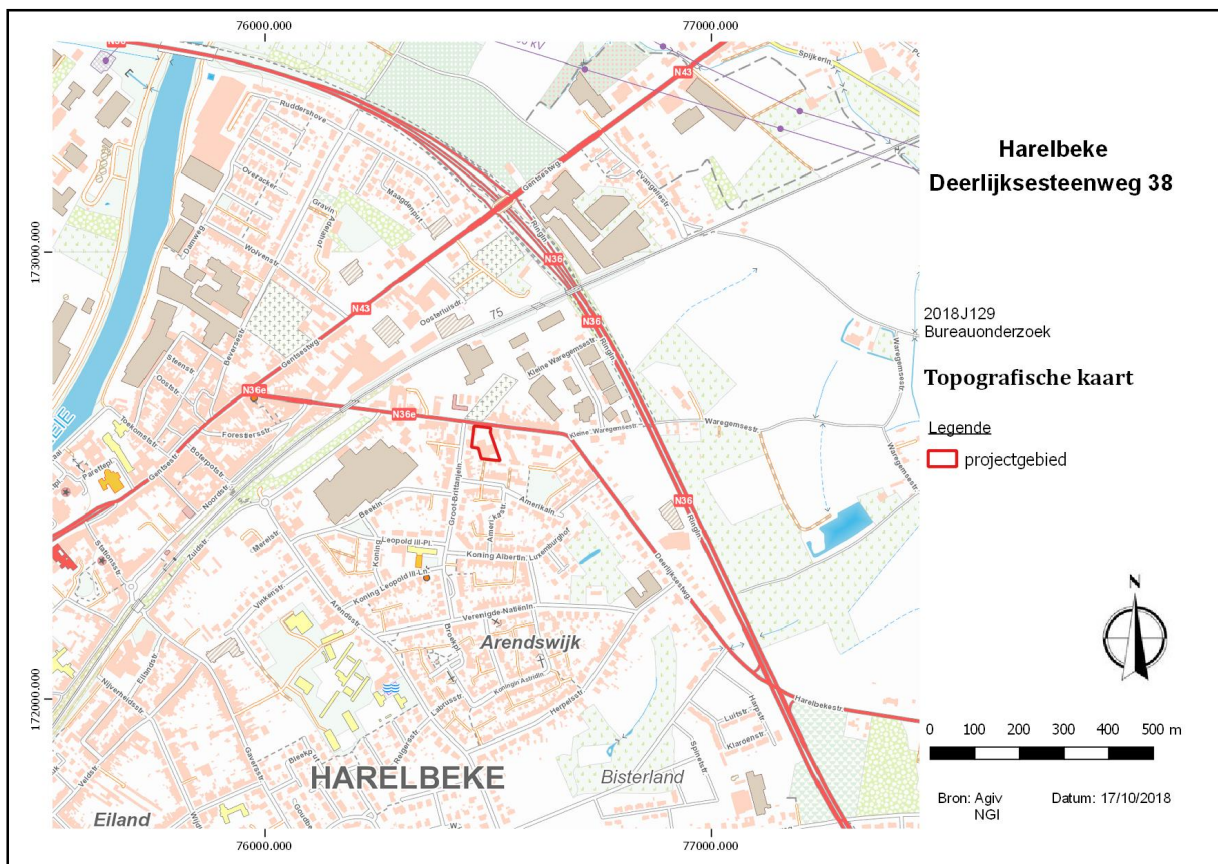
4. ASSESMENTRAPPORT

4.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING

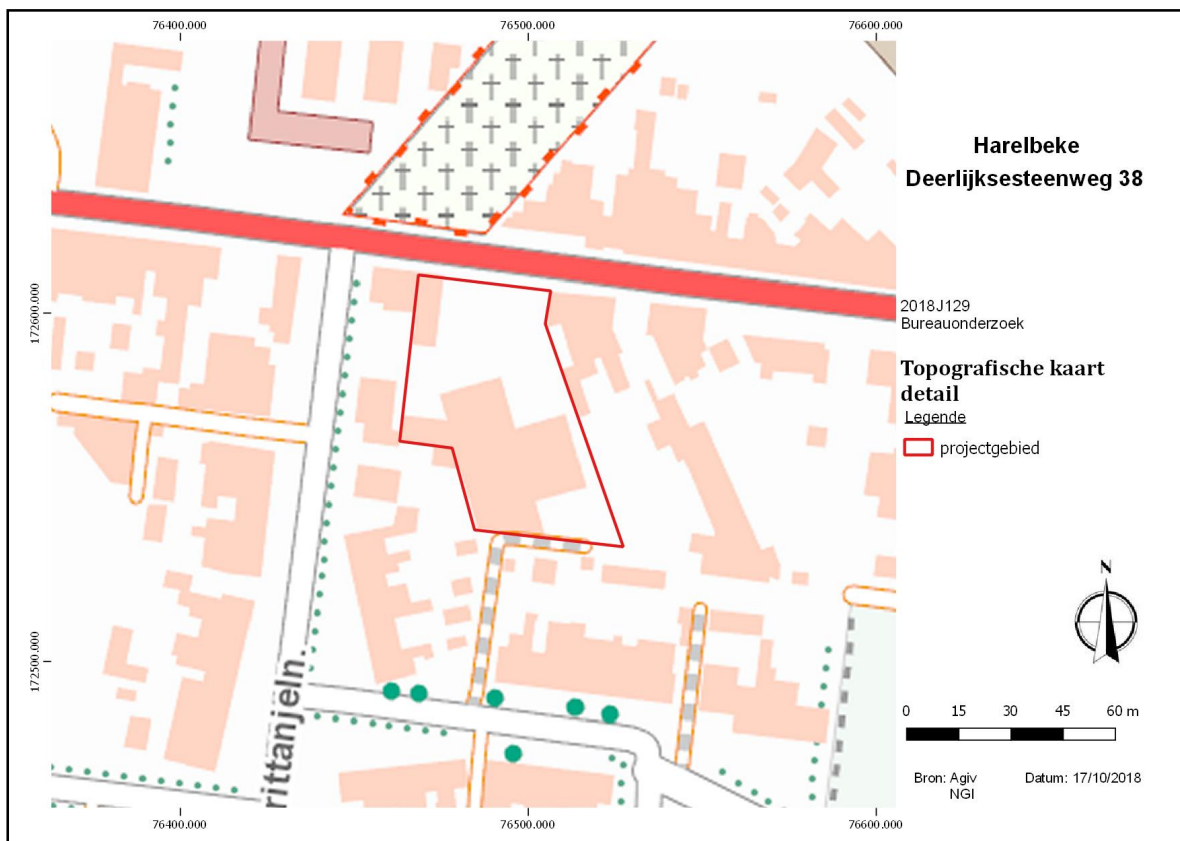
Harelbeke is in het zuiden van de provincie West-Vlaanderen gelegen, aan de rivier de Leie. Naast Harelbeke-centrum behoren ook Stasegem, Bavikhove en Hulste tot het grondgebied. Harelbeke wordt in het noorden begrensd door Ingelmunster en Oostrozebeke, in het oosten door Ooigem (Wielsbeke), Beveren (Waregem) en Deerlijk, in het zuiden door Zwevegem, in het zuidwesten door Kortrijk, in het westen door Kuurne en Lendeledede. Het projectgebied ligt aan de zuidelijke zijde van de Deerlijksesteenweg, op de oostelijke rand van de stad.

Kadastraal is het projectgebied terug te vinden onder: Harelbeke, afdeling 3, sectie D, perceelnrs. 1509P6, 1509N6 en 1508Z (deels)

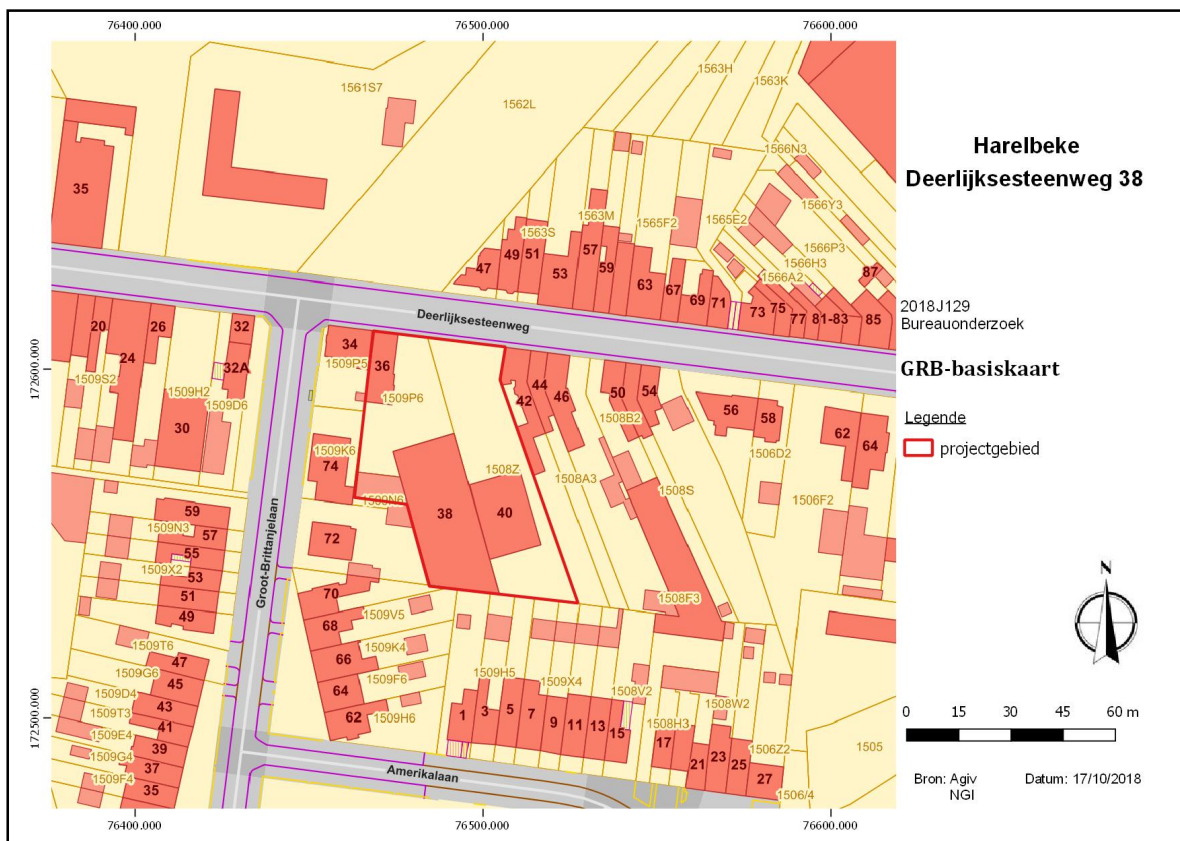
Op de bodemgebruikskaart van 2001 staat het gebied voor het grootste deel gekarteerd als andere bebouwing (rode kleur). De grijze kleur in het noorden van het plangebied komt overeen met de Deerlijksesteenweg.

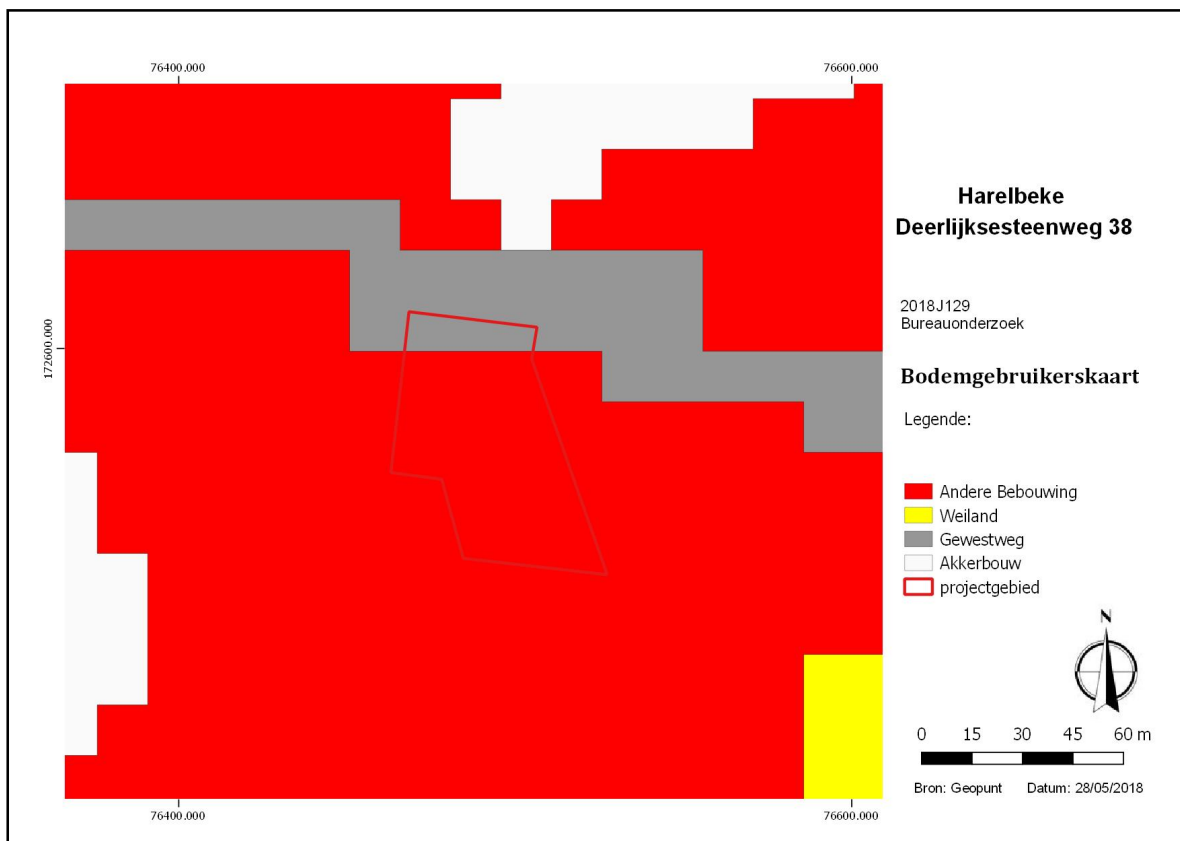
Figuur 7 Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt en NGI)

Figuur 8 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt en NGI)

Figuur 9 Kadasterplan met aanduiding van de perceelnummers. (bron: geopunt)

Figuur 10 Bodemgebruikerskaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

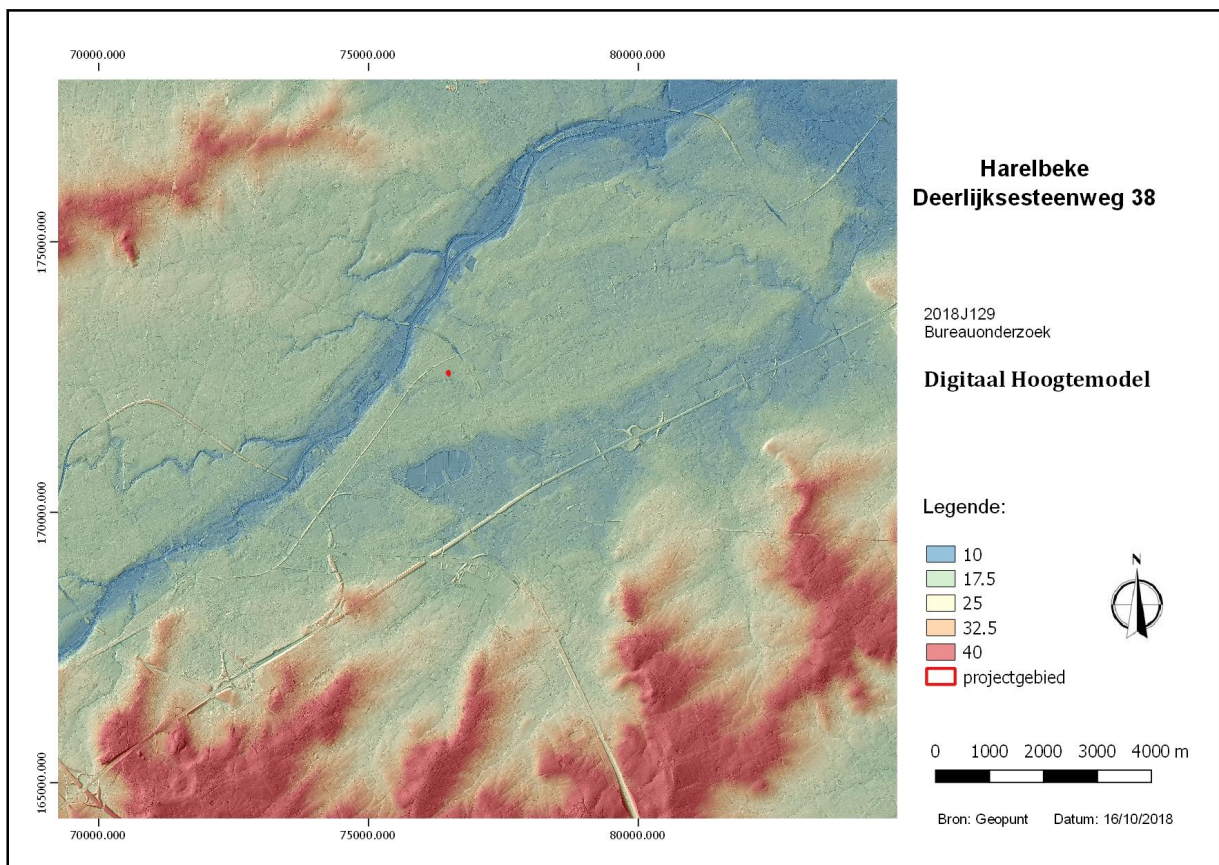
4.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING

Het centrum van Harelbeke behoort fysisch-geografisch tot het Leie-Schelde-interfluvium met een noordelijke overgang naar de alluviale Leievallei. Het grondgebied wordt gekenmerkt door een zwak golvend reliëf van ca. +10m tot +25m TAW, met het hoogste punt nabij Keizershoek. De natuurlijke beekstelsels zoals deze van de Arentsbeek en Gaverbeek zijn grotendeels overweld en vaak kunstmatig omgeleid. Voor de stedelijke ontwikkeling betrof het landschap in Harelbeke vochtige riviergraslanden en bosfragmenten afgewisseld met licht geprononceerde kouterruggen met oorspronkelijk vruchtbaar akkerland.⁵

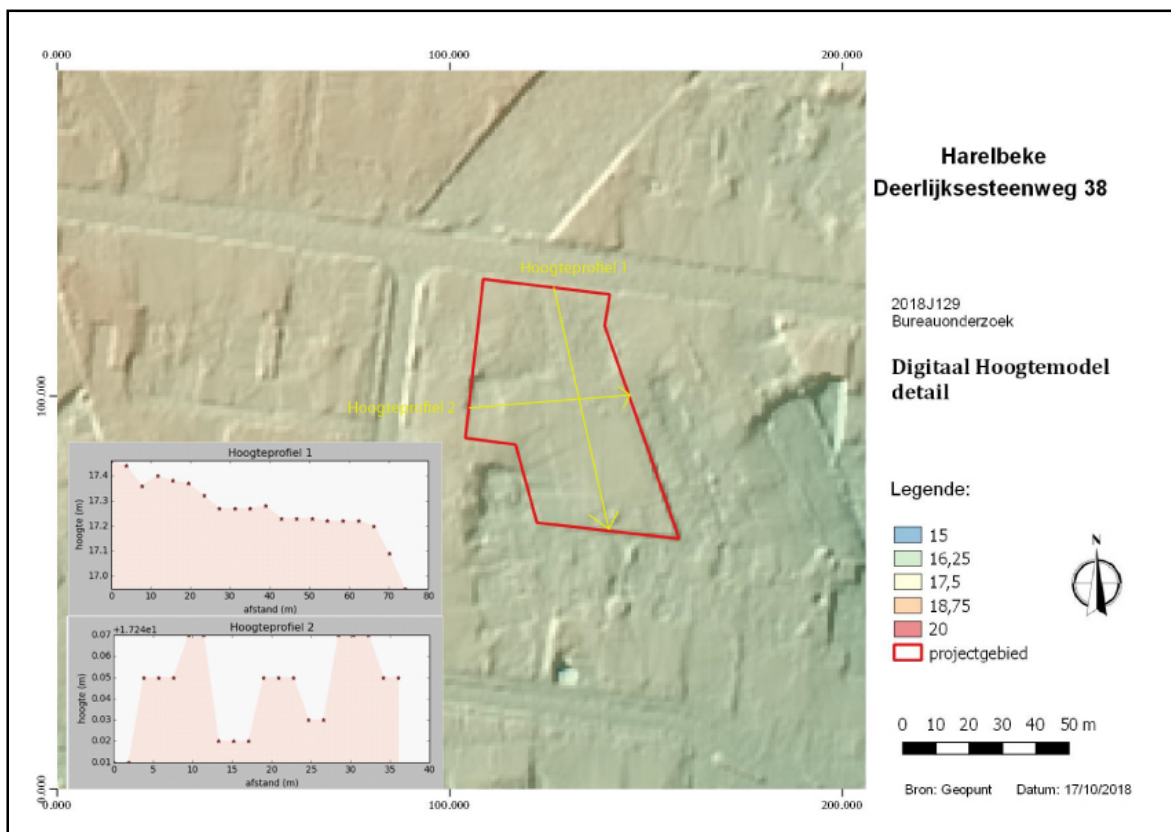
Het plangebied daalt lichtjes richting het zuiden van het plangebied, van +17,5m TAW naar +16,9m TAW. Het oost-west verloop van het reliëf is vrij vlak. 800m ten noordwesten van het plangebied loopt de Leie. Op 800m ten zuidoosten loopt de Beverenbeek.

De bodemerosiekaart is ter hoogte van het plangebied wit gekleurd wat betekent dat er geen info voorhanden is voor het plangebied. Rondom het plangebied komen gronden voor met een zeer laag tot verwaarloosbaar potentieel op erosie.

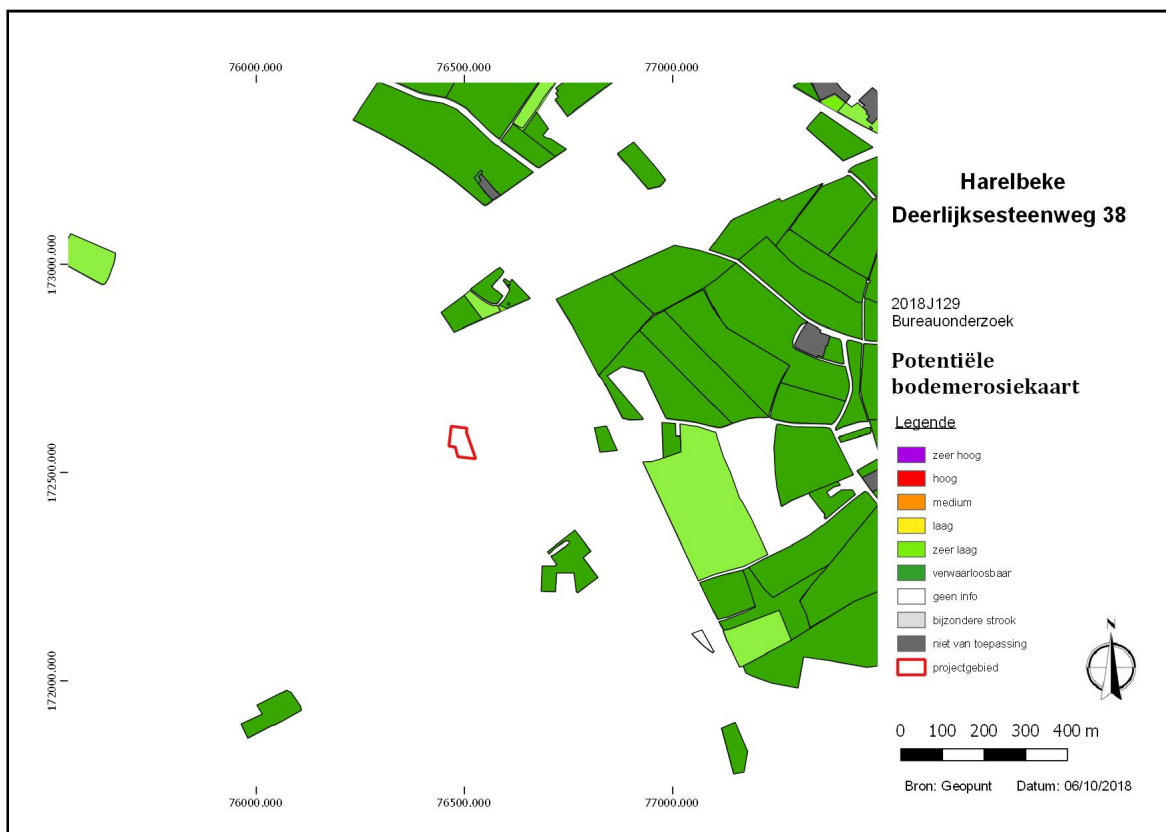
⁵ <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/125008> (geraadpleegd op 16/08/17).

Figuur 11 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

Figuur 12 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (bron: geopunt)

Figuur 13 Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

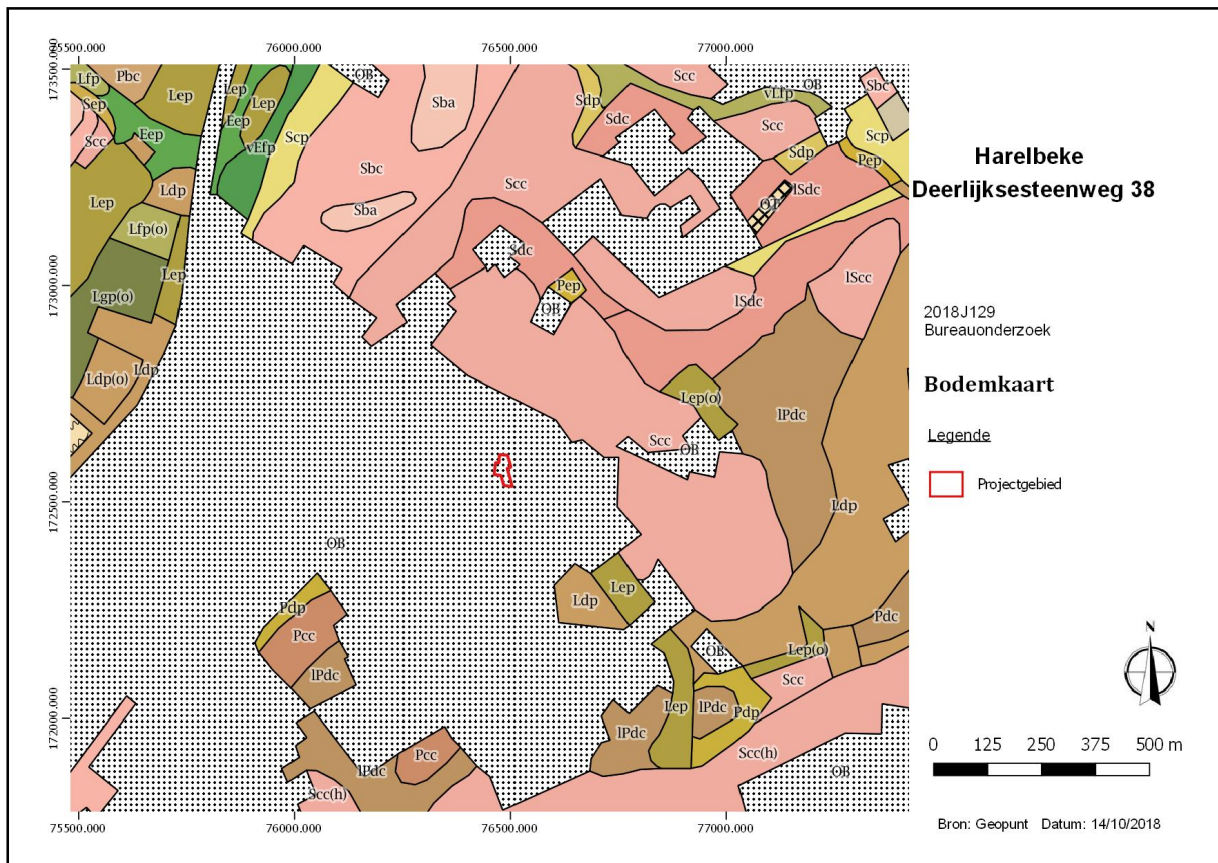
4.3. BODEMKUNDIGE SITUERING

Het bodemtype OB is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

Een inschatting van het mogelijks aanwezig bodemtype kan niet eenvoudig gemaakt worden door de grootte van het stadswefsel.

Rondom het plangebied komen Scc gronden voor: matig droge en lemige zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. Ten westen komen Zcp en Pgp gronden voor: respectievelijk matig droge zandbodems zonder profielontwikkeling en uiterst natte lichte zandleembodems zonder profiel. Ten zuiden van het plangebied wordt een Ldp grond gekarteerd: matig natte zandleembodem zonder profielontwikkeling.

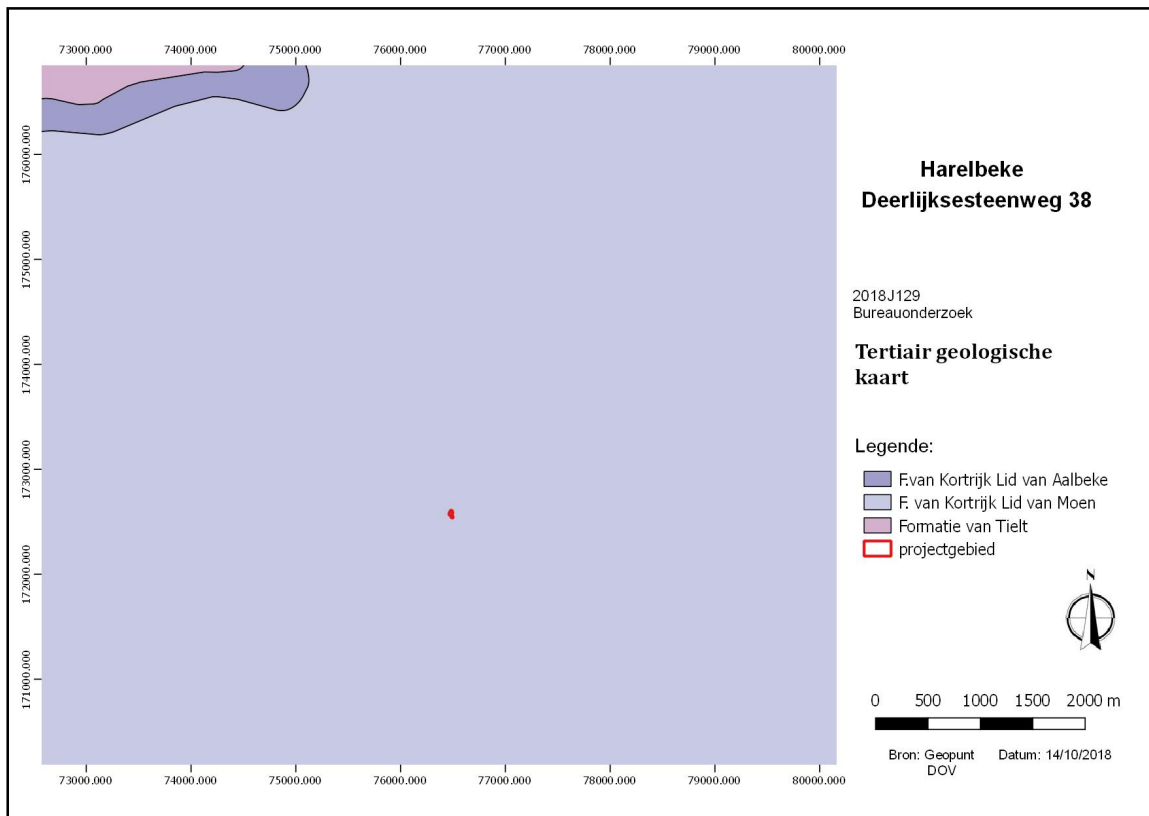
Figuur 14 De bodemkaart en situering van het plangebied. (bron: geopunt)

4.4. GEOLOGISCHE SITUERING

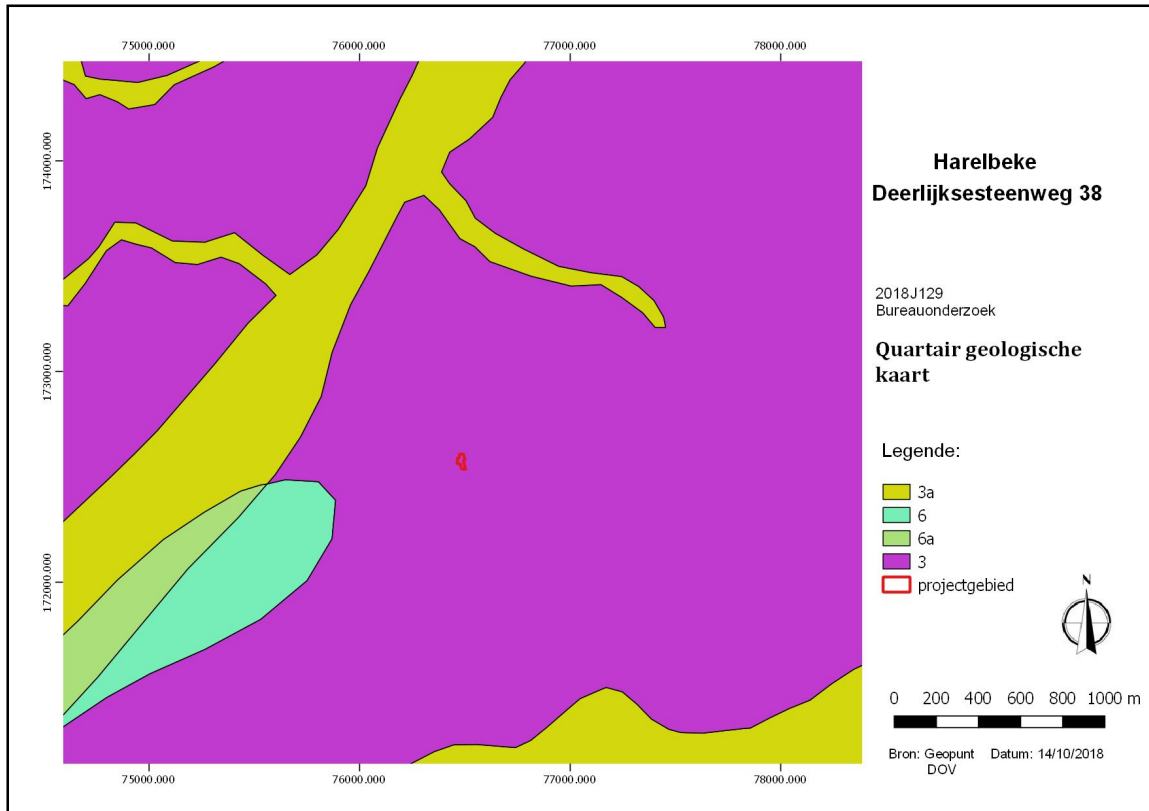
De tertiair geologische kaart geeft aan dat het plangebied gelegen is in het Lid van Moen: grijze klei tot silt.

Het projectgebied is gelegen in het Quartair type 3: eolische afzettingen van het Laat-Pleistoceen (mogelijk vroeg –Holoceen) en/of hellingsafzettingen van het Quartair (deze eenheid is mogelijk afwezig). Daaronder kunnen zich fluviatiele afzettingen van het Laat-Pleistoceen bevinden.

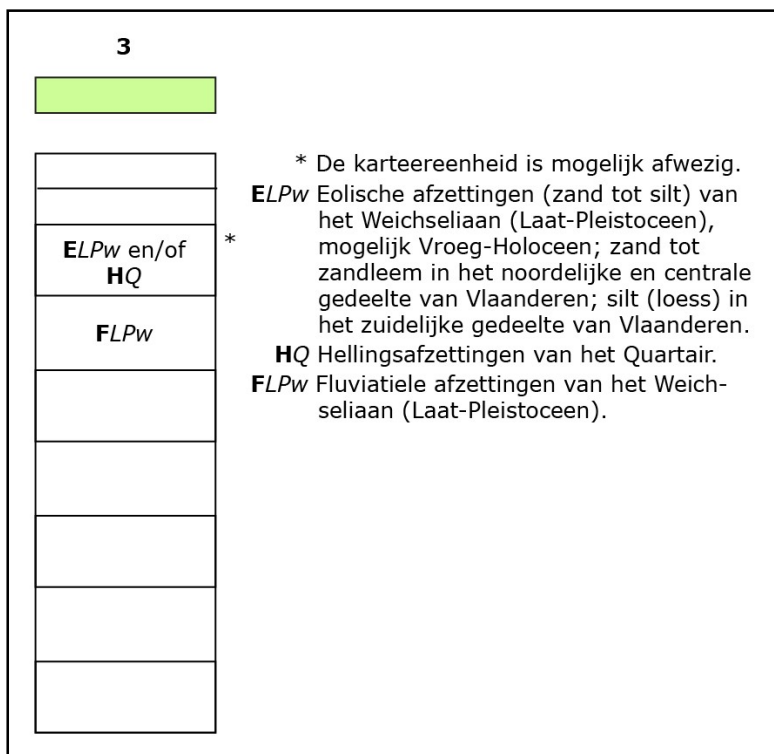
De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 15 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

Figuur 16 Quartaire geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

Figuur 17 Uitleg Quartair type 3. (bron: geopunt)

4.5. HISTORISCHE SITUERING

4.5.1. ALGEMEEN⁶

In de omgeving van Harelbeke zijn vondsten uit de steentijden en metaaltijden gekend. In de romeinse periode bevonden zich wellicht twee hoofdbanen op het grondgebied van Harelbeke. Het betreft de weg van Cassel naar Tongeren, die over Kortrijk en Stasegem naar Oudenaarde liep, en de romeinse verbinding Arras-Doornik-Kortrijk-Gent, langsheen de oostelijke oever van de Leie. De stad is gelegen ten noorden van een romeinse vicus, die zich ter hoogte van Stasegem bevond. De inplanting hiervan werd eerder door de Gavers bepaald. Op het grondgebied van de historische stadskern van Harelbeke zijn eveneens aanwijzingen voor een kleine romeinse nederzetting. Het betreft resten van muren en twee muntschatten, waaronder één uit de 4de eeuw.

Harelbeke is ontstaan op de rechteroever van de Leie, op een zandrug langsheen de rivier. De historische bewoning heeft zich ontwikkeld langsheen de Arendsbeek waar deze in de Leie uitmondde. De oudste vermelding zou dateren uit 629, in 691 wordt de benaming Harlebecca gebruikt. Etymologisch zijn een aantal verklaarbare pistes mogelijk. Het Germaanse *harula* zou zandige heuvelrug betekenen, de rug werd deels door de Arendsbeek of Arelbeek afgebakend. Een andere optie is dat harel afgeleid zou zijn van *akkar* wat glazen betekent waardoor de benaming gezien kan worden als 'glanzende beek'. Een derde optie is dat *harla* een variant van *har* of *harw* zou zijn hetgeen droog, ruw of hard betekent waardoor ruwe beek een optie is. Daarnaast kan *harula* ook op vlasvezel wijzen, of kan harel afgeleid zijn van een persoonsnaam.

In de middeleeuwen ligt het grondgebied Harelbeke wellicht deels in het Methelawoud, dat zich uitstreckte over Beveren-Leie, Desselgem en Deerlijk, met uitlopers tot Waregem en Harelbeke. Harelbeke wordt gelinkt met de vroegste geschiedenis van het graafschap Vlaanderen. Boudewijn I, de eerste Graaf van Vlaanderen, zou afstammen van de forestiers van Harelbeke ('woudgraven', koninklijke opzichters van bossen en wouden die tot koninklijk bezit behoren): Liederik (739-817), Ingelram (817-?) en Audacer (?). Deze afstamming berust echter wellicht op een poging om Boudewijn I een meer prestigieuze dynastieke afkomst te verlenen.

Vermoedelijk is in het begin van de 9de eeuw een eerste kleine kerk opgericht te Harelbeke, naar verluidt door forestier Liederik. Eind 9de eeuw zou Harelbeke als persoonlijk bezit van graaf Boudewijn II ingelijfd worden. Daarbij zou een grafelijke residentie opgericht zijn, die zich mogelijk ten oosten van de kerk bevond. Mogelijk werd deze niet veel later verwoest door invallende Noormannen. Andere bronnen melden pas een latere verwoesting in de 11de eeuw

---

⁶ <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300296> en <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/125008> (geraadpleegd op 16/10/2018).

waarbij ook de kerk vernield werd in een conflict tussen de Vlaamse Graaf en de stad Kortrijk. In de eerste helft van de 10de eeuw is alleszins het bestaan van een villa van graaf Arnulf I de Grote (918-965) bekend, die vermoedelijk teruggaat op een Karolingisch kroondomein.

Een volgende belangrijke gebeurtenis is de stichting van het Sint-Salvatorskapittel door Boudewijn V tussen 1035 en 1042, waarbij de kerk herbouwd wordt. Een eerste vermelding van de kerk en nederzetting Harelbeke wordt gedaan in 1035. Onder Boudewijn V wordt het graafschap Vlaanderen hervormd, waarbij Harelbeke wordt ingedeeld onder de kasselrij Kortrijk. Deze kasselrij is opgedeeld in vijf roeden, waaronder de roede van Harelbeke die op zijn beurt opgedeeld wordt in 18 parochies. In de 11de eeuw wordt een zwaaiikom in de Leie voorzien, die met balken afgesloten wordt. Langs de Leie werden ook banmolens opgetrokken.

De eerste aanduiding van Harelbeke als stad gebeurt in 1153, wanneer Harelbeke vermeld wordt als oppidum. Harelbeke had een eigen schepenhuis en poortერი. De stad kende geen ommuring en strekte zich uit vanaf het punt waar een eiland in de Leie was (ongeveer huidige Schipstraatje), tot aan het punt waar de Arendsbeek in de Leie uitmondt. Ten noorden van de Arendsbeek bevond zich het grafelijk domein. Bewoning was geconcentreerd langs de weg Kortrijk-Gent.

In 1385 kreeg de stad een octrooi dat de productie van laken en het houden van een jaarmarkt regelde. Nog in de 14de eeuw werd het hospitaal van Harelbeke opgericht. In de 14de en ook 15de eeuw had de stad te lijden onder enkele conflicten waarbij de stad meermaals geplunderd en deels verwoest werd. In de 16de eeuw kende de stad initieel een stabiele periode, vanaf de tweede helft van dezelfde eeuw kreeg het te lijden onder de godsdiensttwisten en de Spaans-Staatse Oorlog die tot in de 17de eeuw doorliep. Verder in de 17de en 18de eeuw werd het gebied weer betrokken in de oorlogen van de Franse koning Lodewijk XIV. De latere 18de eeuw kent meer stabiliteit, in deze periode werden verschillende infrastructuurwerken ondernomen, zoals de aanleg van de steenweg Kortrijk-Gent. Ook in de 19de eeuw werden tal van bouwwerken ondernomen in de stad. Zo wordt onder meer de spoorwegverbinding Kortrijk-Gent aangelegd waarbij in Harelbeke een station gebouwd wordt. In de 19de eeuw heerst in Harelbeke een bloeiende handelsnijverheid.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog is Harelbeke een etappestation. In de omgeving worden vliegvelden aangelegd. Tijdens het interbellum bloeit vooral de vlasnijverheid en bouwnijverheid door enkele steenovens. Na de Tweede Wereldoorlog breidt de stadskern uit. Buiten het centrum worden enkele nieuwe wijken opgericht. In de jaren 1970 wordt de stadskern een aantal keer sterk gewijzigd. In 1977 fusioneert Harelbeke met Bavikhove en Hulste, waarbij een deel van het grondgebied overgeheveld wordt naar Kortrijk.

4.5.2. KAARTMATERIAAL

De oudste raadpleegbare kaart betreft de kaart van Jacob van Deventer (ca. 1550). Op deze kaart is een bebouwd centrum te zien langs een weg (Kortrijk – Gent) op de rechteroever van de Leie. Het plangebied ligt buiten het bereik van deze kaart.

Op de kaart van Frickx (1744) is duidelijk te zien dat enkel stadskernen, wegen en belangrijke bouwwerken zoals kerken, kastelen, etc. werden weergegeven. Het ontbreken van bebouwing op deze kaart betekent dus niet per definitie dat er geen gebouwen stonden. Burgerlijke architectuur kreeg op deze kaarten immers zeer weinig aandacht. Het georefereren van dergelijke kaarten is, doordat zij niet schaalvast zijn, vrijwel onmogelijk. Op de Villaret-kaart uit 1745 staat het plangebied afgebeeld als onbebouwd gebied. De kaart is waarschijnlijk niet helemaal correct georeferereerd, het ligt deels op de voorloper van de Deerlijksesteenweg en moet eigenlijk meer zuidelijk gesitueerd worden.

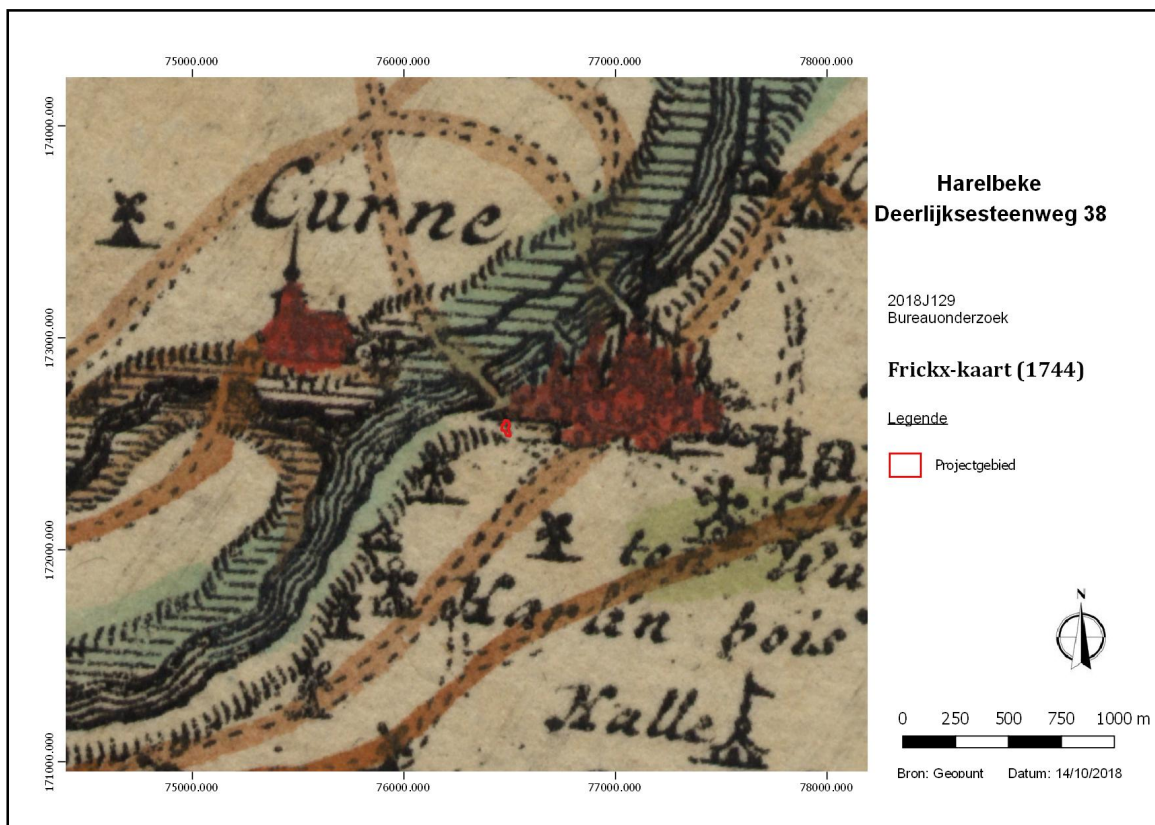
Op de kaart van Ferraris (1777) staat het plangebied aan de noordzijde van de Deerlijksesteenweg afgebeeld. Vermoedelijk bevindt het plangebied zich ten zuiden van het van de weg, ter hoogte van het perceel dat gekarteerd staat als akkerland. Ten oosten van het plangebied is bebouwing zichtbaar.

Op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) is te zien dat binnen het plangebied geen bebouwing aanwezig is. De bebouwing, zoals aangegeven op de Ferrariskaart bevindt zich ten oosten van het plangebied. De kaart Vandermaelen (1846-1854) toont eveneens geen bebouwing binnen het plangebied, wel ten westen en ook ten noorden van het plangebied. De Poppkaart (1842-1879) vertoont een grote gelijkens met de Atlas der Buurtwegen.

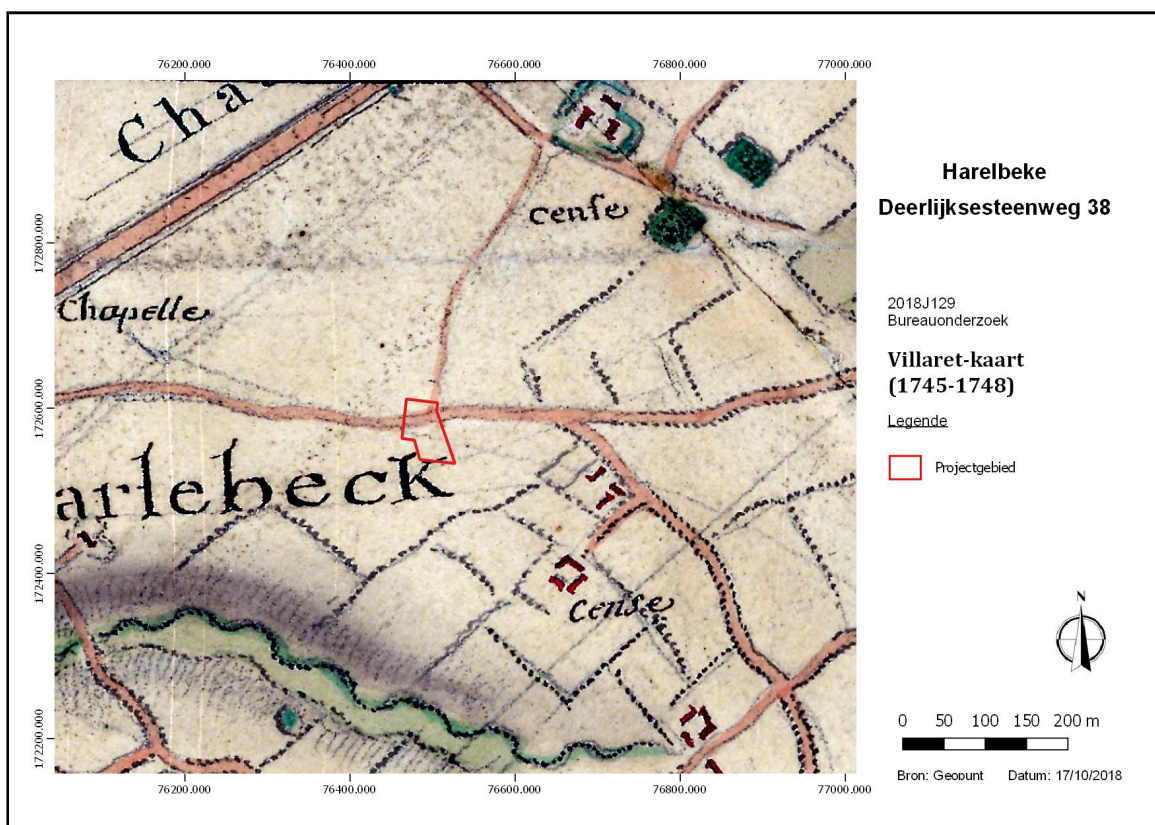
Op de orthofoto uit 1971 is te zien dat de drankencentrale reeds gebouwd is. Het oostelijke perceel lijkt nog braakliggend te zijn. De orthofoto uit 1990 toont aan dat ook het oostelijke perceel deels bebouwd is. De orthofoto uit 2012 vertoont een grote gelijkens met de hedendaagse situatie binnen het plangebied.

Figuur 18 Harelbeke op de kaart van Jacob van Deventer (1550) (bron: <http://bdh-rd.bne.es/viewer.vm?id=0000043514&page=1>).

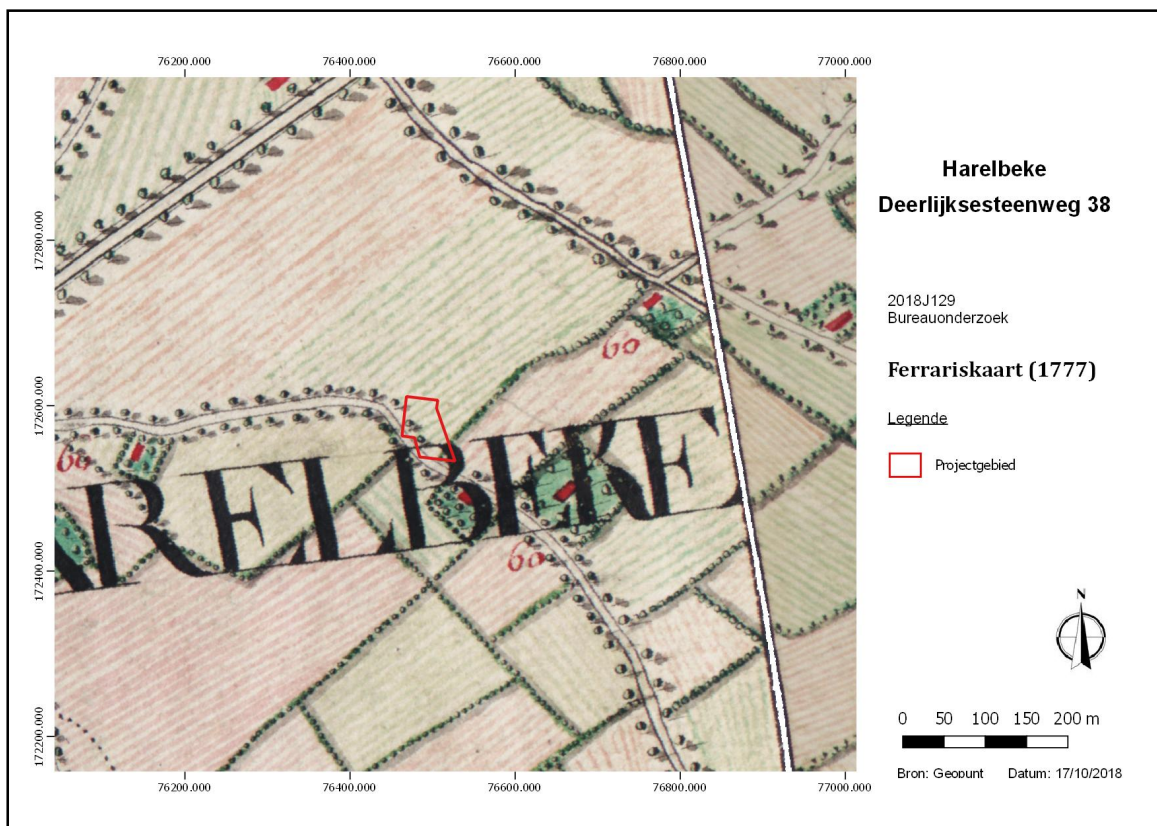

Figuur 19 Frickx-kaart (1744) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

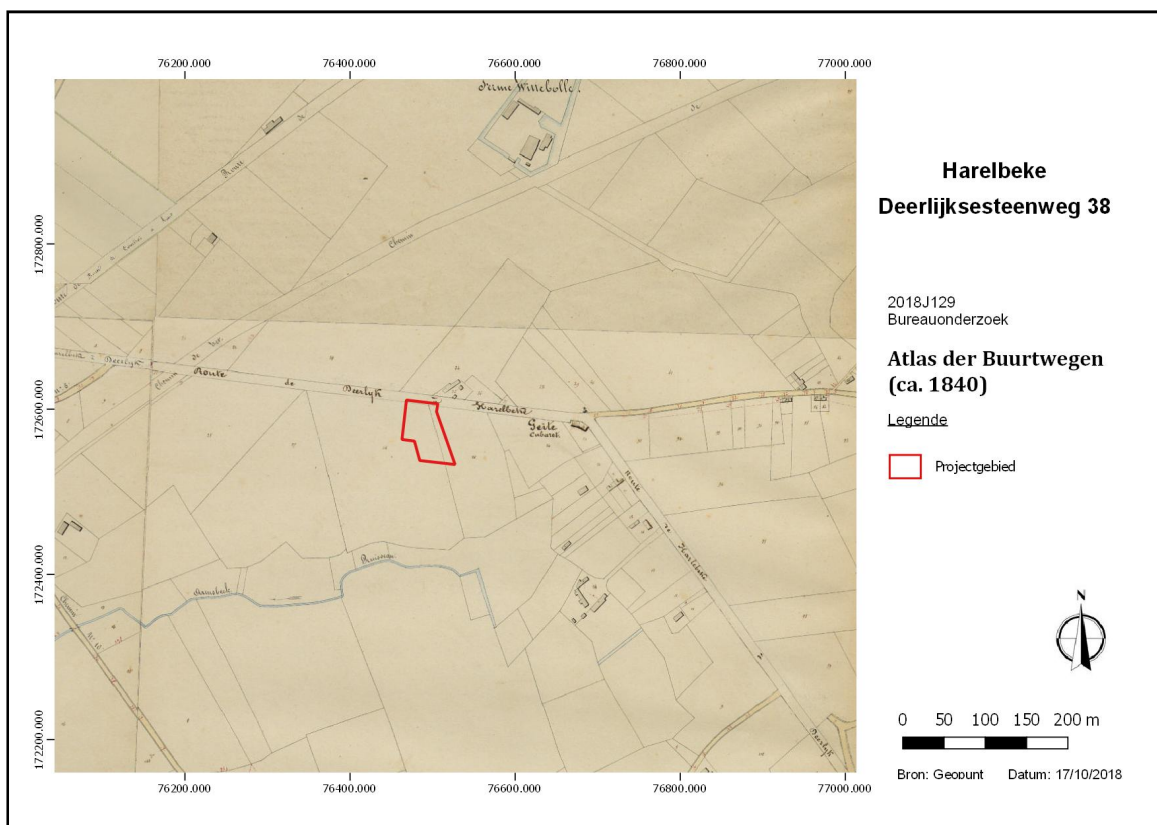

Figuur 20 Villaret-kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

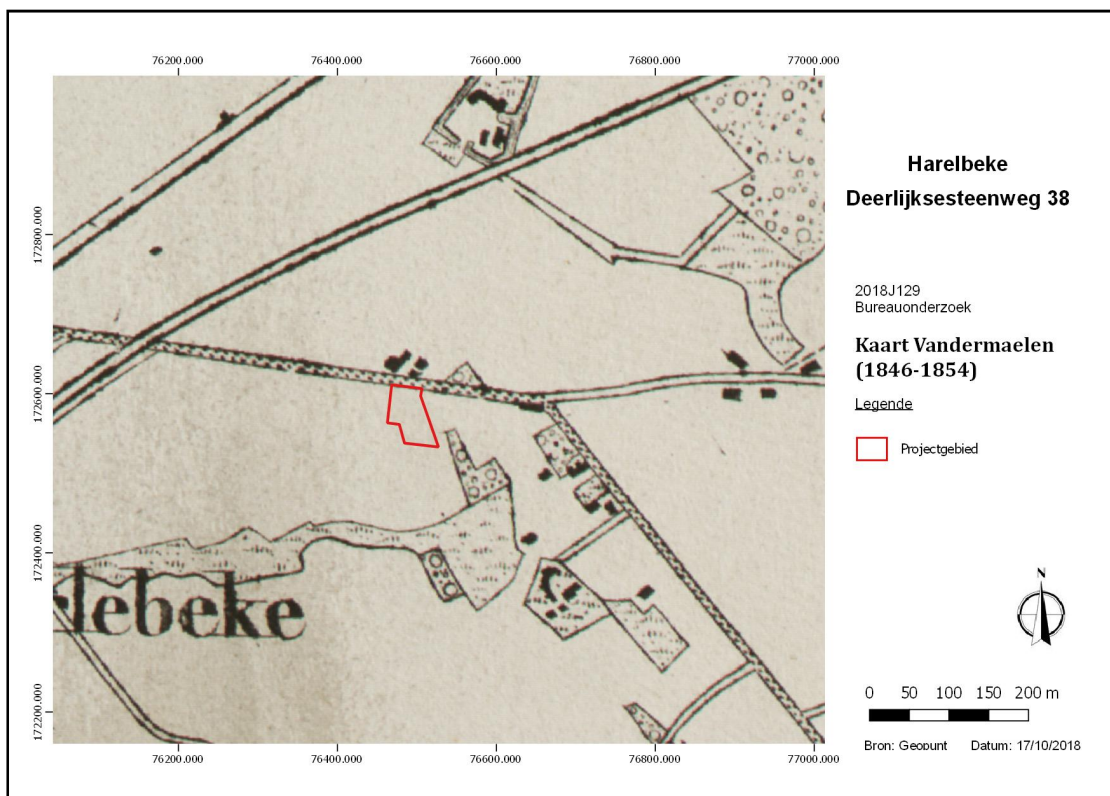

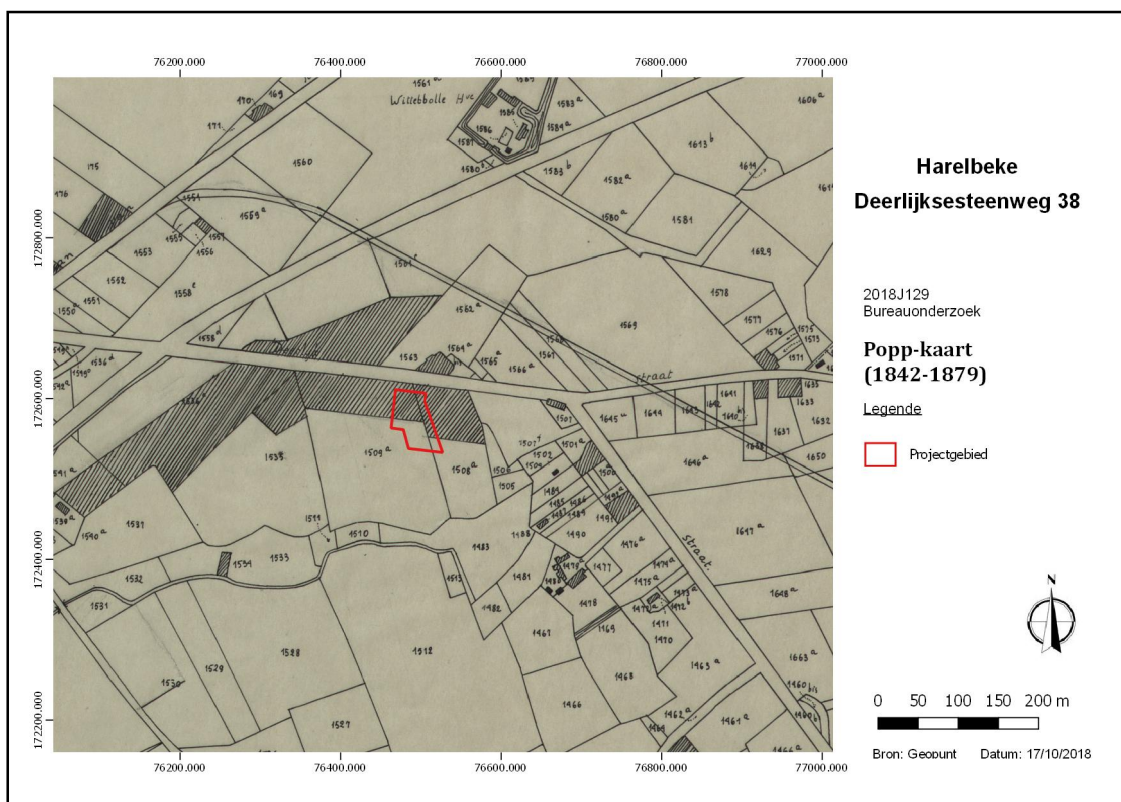
Figuur 21 Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

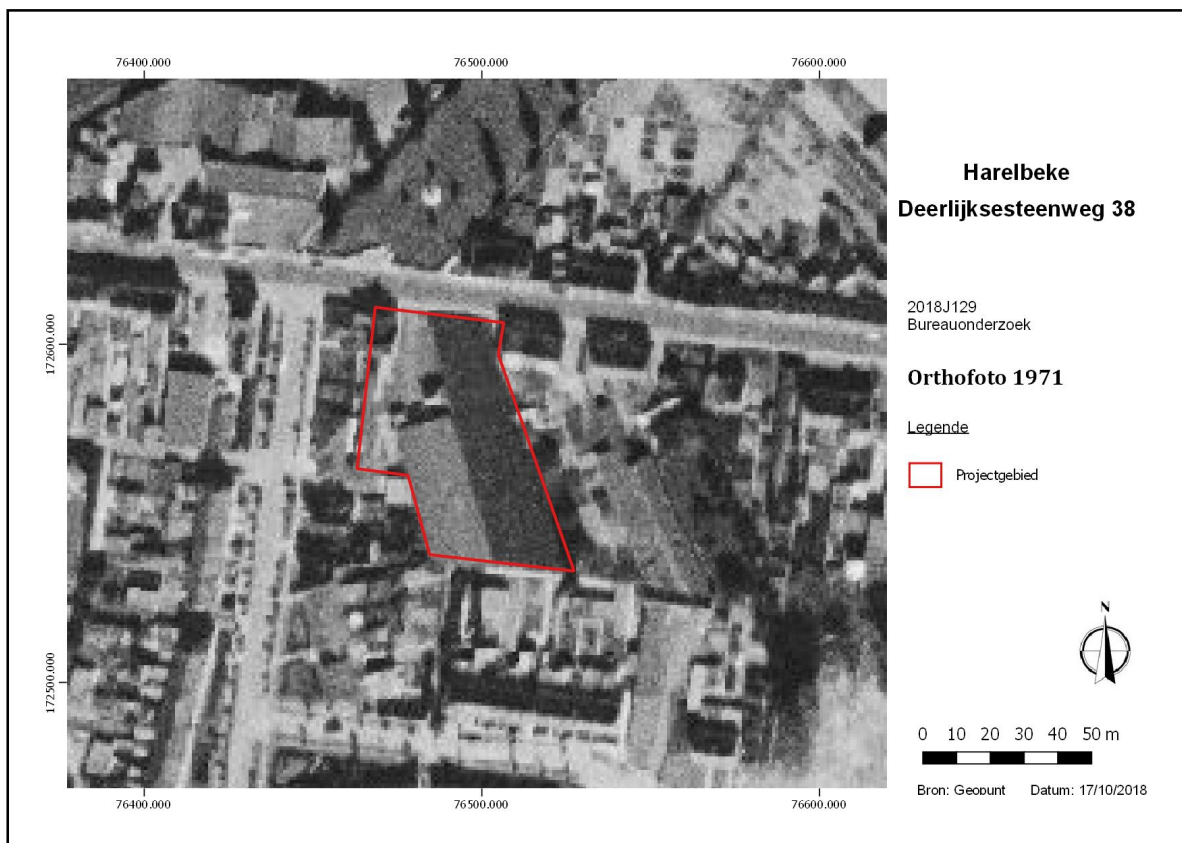
Figuur 22 Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

Figuur 23 Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

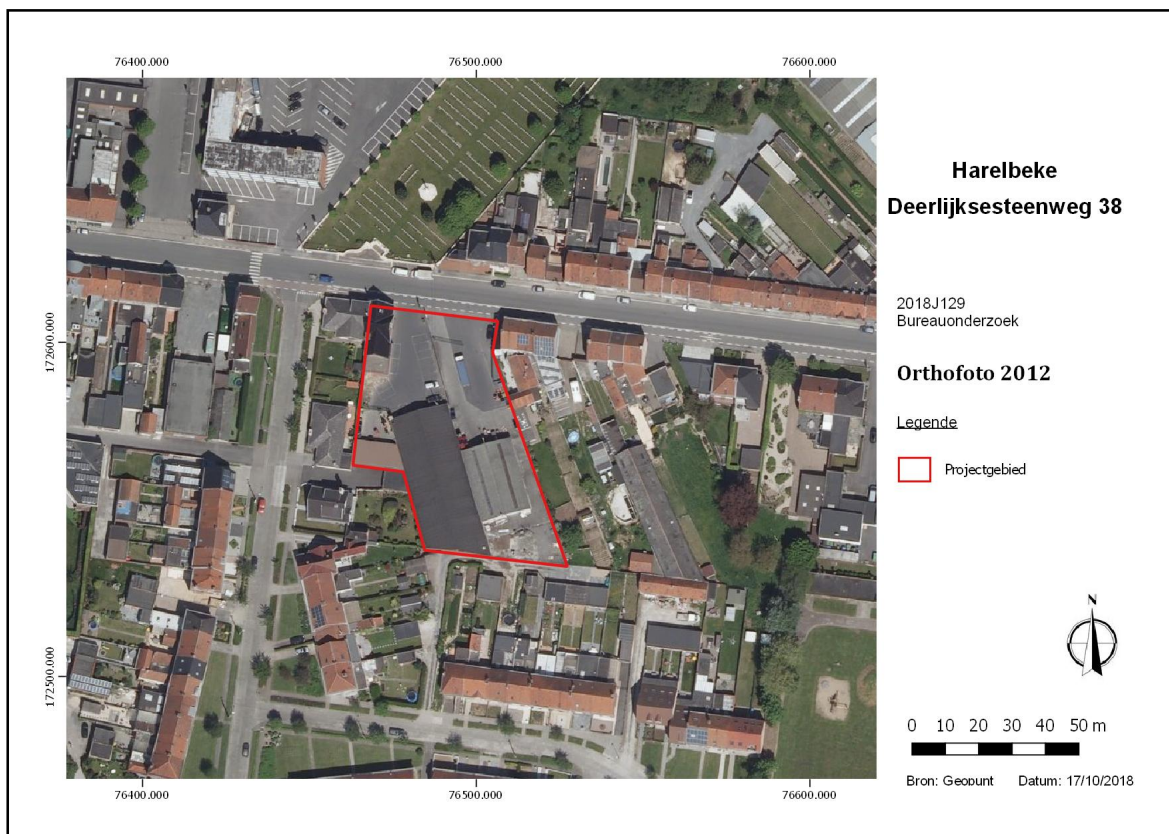
Figuur 24 Popp-kaart (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

Figuur 25 Orthofoto uit 1971. (bron: geopunt)

Figuur 26 Orthofoto uit 1990. (bron: geopunt)

Figuur 27 Orthofoto uit 2012. (bron: geopunt)

4.6. ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Voor het onderzoeksgebied werden in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed in de nabije omgeving (buffer 1km) enkele archeologische vindplaatsen vastgesteld.

CAI 71092⁷

Tijdens een opgraving uitgevoerd in 1954 werden midden-romeinse waterputten aangetroffen. De site bevindt zich 750m ten zuiden van het plangebied.

CAI 75118⁸

Tijdens een opgraving, uitgevoerd in 1970 werden zowel vondsten uit het mesolithicum als de ijzertijd gedaan. Concreet betrof het een afvalkuil uit het mesolithicum met een 50-tal silexen (afslagen, 1 proximaal schuin geretoucheerde kling, 1 schuin trapezium, kling van 93 mm, hoefschrabber, splinters, spitse kling met afgestompte rand (Tjongerspits)) en een groot aantal scherven. Uit de ijzertijd werden laagovens voor ijzerwinning aangetroffen.

CAI 75149⁹

Op circa 400m ten noordwesten van het plangebied werd tijdens controle van de werken in 1976 een bronzen hielbijl uit de midden-bronstijd gevonden.

CAI 75802¹⁰

Romeinse dakpannen en tegels werden in het metselwerk van de Sint-Salvatorkerk aangetroffen tijdens een opgraving in 1959. De kerk bevindt zich op 750m ten westen van het plangebied. In de kerk werden vlakgraven aangetroffen.

CAI 151737¹¹

Tijdens een mechanische prospectie uitgevoerd in 2010, 250m ten oosten van het plangebied, werden smalle ondiepe greppels met een lichtgrijze tot lichtbruine vulling gedetecteerd die

---

⁷ Viérin J. 1956, p. 137-138.

⁸ Ooghe, R., Debrabandere, F. & Despriet, Ph. 1979.

⁹ Despriet Ph. 1982,, p. 307-310

¹⁰ Devliegheer L. 1959, p. 19-62.

¹¹ Smeets M. 2010..

ofwel te maken hebben met de ontwatering van het terrein ofwel met landbouwactiviteit. Ze bevinden zich op een vrij regelmatige afstand van elkaar (meestal ongeveer 4 meter).

CAI 70232¹²

Op 600m ten noorden van het plangebied werden tijdens een veldprospectie verschillende artefacten uit het mesolithicum en de midden-romeinse tijd gevonden.

CAI 73532¹³

Licthisch materiaal uit de steentijd werd aangetroffen 900 noordelijk van het plangebied tijdens een veldprospectie.

CAI 76699¹⁴

Tijdens een veldprospectie naar aanleiding van een licentiaatsverhandeling, 900m ten noordwesten van het plangebied, werden verschillende artefacten uit het mesolithicum gevonden.

CAI 70359¹⁵

Een veldprospectie, 900m ten zuidoosten van het plangebied, leverde enkele artefacten uit de steentijd op.

CAI 159929¹⁶

Bij een in 2011 uitgevoerd proefsleuvenonderzoek tussen de Twee-Bruggenstraat en de Kortrijkstraat, ten westen van het plangebied, werden enkele grachten aangesneden die in de 13de-14de eeuw gedateerd kunnen worden. Eén gracht kan in de metaaltijden gedateerd worden daar deze bronstijd-ijzertijd aardewerk bevatte.

CAI 156380¹⁷

In 1973-1974 werd bij de heraanleg van de markt en Marktstraat een archeologische werfopvolging ondernomen. Er werd een bijna ononderbroken profiel aangetroffen dat bestond uit een opeenvolging van puin-, brand- en afvallagen die vanaf de 14de eeuw te dateren waren en een weg teruggevonden volgens dezelfde oriëntatie van de Marktstraat. Dit wijst op de

---

¹² Despriet, Ph. 1980, p. 359-376.

¹³ Despriet, Ph., 1979, p. 133-146.

¹⁴ Casseyas, C. 1991.

¹⁵ Despriet PH. 1972, p. 59-62.

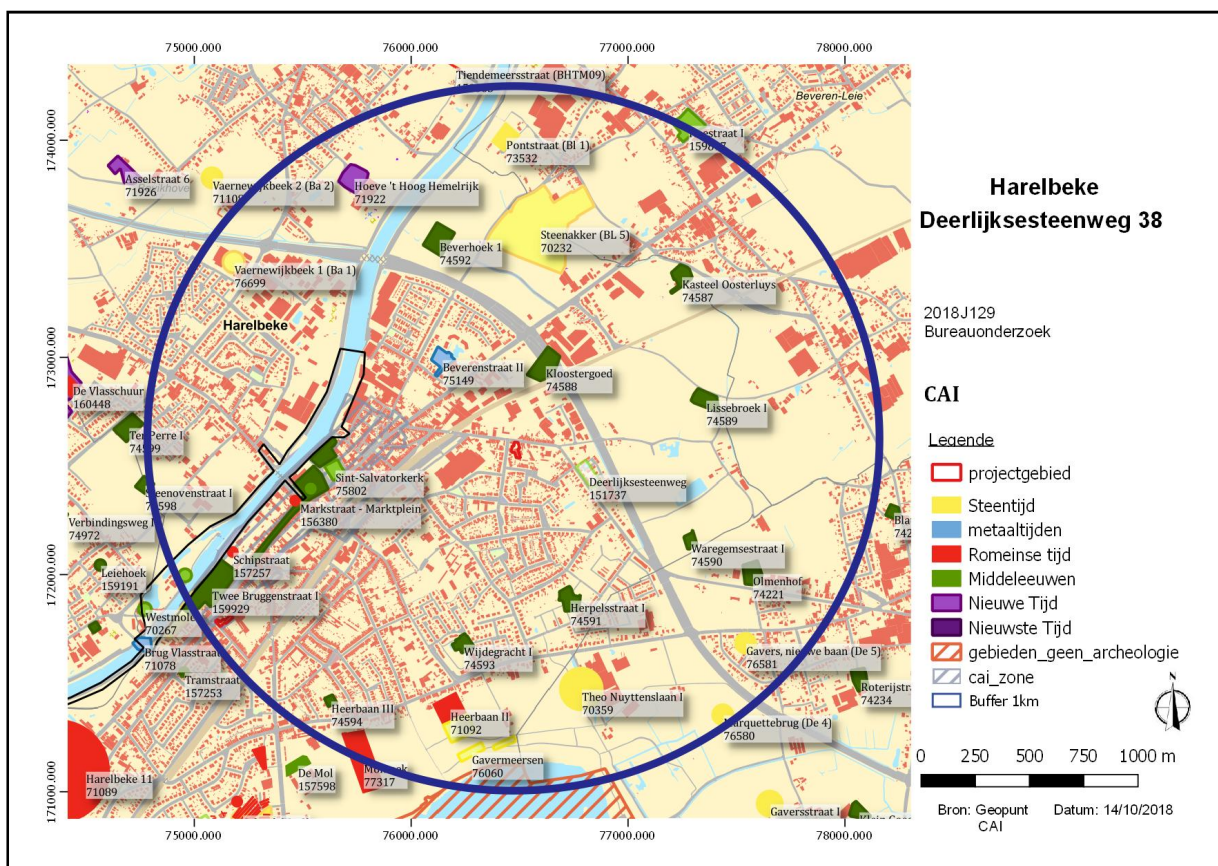
¹⁶ Cox L. 2011.

¹⁷ Ooghe, R., Debrabandere, F. & Despriet, Ph. 1979.

ontwikkeling van de nederzetting langs een bestaande weg, die mogelijk zou teruggaan tot de Romeinse periode. Uit het onderzoek bleek ook dat de vallei van de Arendsbeek (omtrent Marktplaats, Leiestraat, Gentssteenweg) vanaf de 14de eeuw geleidelijk opgevuld werd met grote massa's puin en afval. Onder deze pakketten bevond zich een uitgebreide palenconcentratie.

CAI 157253¹⁸

Net ten zuiden van het projectgebied, ter hoogte van de Tramstraat, werden enkele afvalputten en beerputten uit de middeleeuwen aangetroffen.

Figuur 28 CAI (Centraal Archeologische Informatie) op GRB-basiskaart. (bron: CAI en geopunt)

¹⁸ Ibidem.

5. SYNTHESE

5.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON

Op basis van bovenstaande informatie kan een archeologisch verwachtingspatroon naar voren worden geschoven. Er zijn geen bronnen beschikbaar om aan te tonen of het plangebied al dan niet bewoond was voor de 18de eeuw. Een eerste bruikbare kaart, namelijk de Ferrariskaart uit 1777 toont aan dat het plangebied in gebruik was als akkerland. In de loop van de 20ste eeuw verschijnt bebouwing binnen het plangebied.

Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er een vrij hoge potentiële waarde aan het terrein kan worden toegeschreven. Rondom het plangebied werden reeds resten uit de steentijd tot de (post) middeleeuwen gevonden.

5.2. AFWEGING GEPLANDE WERKEN VS VERDER ONDERZOEK

Op basis van alle gegevens uit het vooronderzoek wordt een afweging gemaakt over de te nemen maatregelen. In eerste instantie wordt gekeken naar non-destructieve methodes. Dit zijn onderzoeken die onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' vallen. Hieronder wordt het landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie verstaan. Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

De werken starten in eerste instantie met de afbraak van de huidige drankcentrale en een deel van de parking binnen het plangebied. Nadien wordt een nieuwe drankcentrale opgericht binnen de contouren van het huidige gebouw (791m²). De nieuwe parking zal een oppervlakte van 900m² hebben. De nieuwbouw drankcentrale (791m²) zal gefundeerd worden op funderingszolen waarvan de aanzet een maximale diepte van -1,8m ten opzichte van het huidige maaiveld zal bereiken. De uitbraak van de huidige parking en de aanleg van de nieuwe parking zal een impact van circa -50cm ten opzichte van het huidige maaiveld hebben. Binnen het plangebied wordt ook een nieuw rioleringsstelsel aangelegd met enkele regenwaterputten en bufferputten. De regenwaterputten zullen aangelegd worden tot op een diepte van -2,80m ten

opzichte van het maaiveld, de buffering zal op -1,80m zitten. De nieuwe riolering bevindt zich zowel binnen de nieuwbouw als op de parking.

In totaal zullen de nieuwbouw en aanleg van de parking een ingreep in de bodem van 1691m² teweegbrengen. De uitbraak en uitgraving van de huidige drankcentrale en parking, het graven en aanleg van de funderingszolen van de nieuwbouw, het graven en leggen van een nieuw rioleringsstelsel met putten, al deze elementen zullen er voor zorgen dat de ondergrond ernstig wordt geroerd.

5.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM

Landschappelijk bodemonderzoek

Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname. Er wordt geadviseerd om een landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren. Het plangebied kent een zekere verwachting wat betreft de prehistorie. Een landschappelijk booronderzoek kan uitsluitsel geven omtrent o.a. bewaarde paleobodems. Een landschappelijk onderzoek kan ook meer inzicht verschaffen over de verstoringsgraad binnen het plangebied.

Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Een dergelijk onderzoek kan een aanwijzing geven over mogelijk aanwezige resten, maar biedt geen informatie over de aard van de resten, de bewaring of datering. Vanuit economisch oogpunt is het dan ook niet zinvol dergelijke methode in te zetten op een dit projectgebied.

Veldkartering en metaaldetectie

Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein. Veldkartering dient (bij voorkeur) uitgevoerd te worden op akkers waardoor deze onderzoeksmethode voor dit projectgebied onmogelijk is (het plangebied is grotendeels verhard).

5.4. VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen. Dergelijk onderzoek is mogelijk voor dit project. Op basis van de landschappelijke boringen kunnen uitspraken gedaan worden of er al dan niet een verkennend en/of waarderend booronderzoek dient plaats te vinden.

Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen. Gezien het vrij hoge archeologische potentieel wordt geopteerd om de methode van proefsleuven toe te passen.

5.5. ONDERZOEKSVRAGEN

Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Er zijn geen bronnen beschikbaar om aan te tonen of het plangebied al dan niet bewoond was voor de 18de eeuw. Een eerste bruikbare kaart, namelijk de Ferrariskaart uit 1777 toont aan dat het plangebied in gebruik was als akkerland. In de loop van de 20ste eeuw verschijnt bebouwing binnen het plangebied.

Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er een hoge potentiële waarde aan het terrein kan worden toegeschreven. Rondom het plangebied werden reeds resten uit de steentijd tot de (post) middeleeuwen gevonden.

Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Het plangebied is grotendeels verhard en bebouwd. De plaats van de geplande bodemingreep in de bodem bestaat momenteel uit een gebouw (drankcentrale) en een parking. Door middel van landschappelijke boringen binnen het plangebied zal een beter zicht verkregen worden op de verstoringsgraad.

Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Niet van toepassing.

Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De nieuwbouw drankcentrale (791m²) zal gefundeerd worden op funderingszolen waarvan de aanzet een maximale diepte van -1,8m ten opzichte van het huidige maaiveld zal bereiken. De uitbraak van de huidige parking en de aanleg van de nieuwe parking zal een impact van circa -50cm ten opzichte van het huidige maaiveld hebben. Binnen het plangebied wordt ook een nieuw rioleringsstelsel aangelegd met enkele regenwaterputten en bufferputten. De regenwaterputten zullen aangelegd worden tot op een diepte van -2,80m ten opzichte van het maaiveld, de buffering zal op -1,80m zitten. De nieuwe riolering bevindt zich zowel binnen de nieuwbouw als op de parking.

In totaal zullen de nieuwbouw en aanleg van de parking een ingreep in de bodem van 1691m² teweegbrengen. De uitbraak en uitgraving van de huidige drankcentrale en parking, het graven en aanleg van de funderingszolen van de nieuwbouw, het graven en leggen van een nieuw rioleringsstelsel met putten, al deze elementen zullen er voor zorgen dat de ondergrond ernstig wordt geroerd.

Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek.

Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Zie Programma van Maatregelen.

6. BESLUIT

Aanleiding van het archeologisch bureauonderzoek vormt de geplande bouw van een nieuwe drankencentrale en aanleg van een nieuwe parking te Harelbeke Deerlijksesteenweg 38.

Met het bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De totale oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt circa 3156m². Het plangebied is gesitueerd buiten de archeologische zone en historische stadskern van de stad Harelbeke.

De archeologienota werd opgesteld naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning voor de bouw van een nieuwe drankencentrale (791m²) en de aanleg van een nieuwe parking (900m²) op een deel van het plangebied. De nieuwbouw drankencentrale zal gefundeerd worden op funderingszolen waarvan de aanzet een maximale diepte van -1,8m ten opzicht van het huidige maaiveld zal bereiken. Bij de aanleg van de nieuwe parking zal een minimum worden afgegraven. Enkel ter hoogte van de groenzones zal de huidige stabiliseringslaag onder de parking verwijderd worden. In totaal zal de nieuwbouw en aanleg van de parking een ingreep in de bodem van 1691m² teweegbrengen.

De quartairgeologische kaart geeft een zuiver eolische sequentie weer. Dit impliceert een archeologisch niveau onmiddellijk onder de bouwvoor. Een eerste bruikbare kaart, namelijk de Ferrariskaart uit 1777 toont aan dat het plangebied in gebruik was als akkerland. In de loop van de 20ste eeuw verschijnt bebouwing binnen het plangebied.

Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er een hoge potentiële waarde aan het terrein kan worden toegeschreven. Rondom het plangebied werden reeds resten uit de steentijd tot de (post) middeleeuwen gevonden.

7. BIBLIOGRAFIE

- <https://www.geopunt.be/kaart>
- <https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be/>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>
- <https://maps.nls.uk/ww1/trenches/>

- CASSEYAS, C. 1991, *Steentijd in zuidelijk West-Vlaanderen*. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling KULeuven.
- COX L. 2012. *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem. Harelbeke, Tweebruggenstraat ("Westwijk")*, BAAC Vlaanderen Rapport 16
- DESPRIET Ph., 1982, Een bronzen hielbijl uit Harelbeke, in: *De Leiegouw*, jg XXIV, afl. 3-4, p. 307-310.
- DESPRIET, Ph. 1980, Het Oudheidkundig Bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1978, in: *De Leiegouw*, jg. XXII, afl. 4, p. 359-376.
- DESPRIET, Ph., 1979, Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1977, in: *De Leiegouw* jg. XXI, afl. 1, p. 133-146.
- DESPRIET PH. 1972, Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1971, in: *De Leiegouw*, jg. XIV, afl. 1, p. 59-62.
- DEVLIEGHER L. 1959, Oudheidkundig onderzoek van de Sint-Salvatorkerk te Harelbeke, in: *De Leiegouw*, jg. 1, p. 19-62.
- GYSSELING M. 1960, *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, deel I A-M, s.l..
- OOGHE R., DEBRABANDERE, F. & DESPRIET, Ph. 1979: *Harelbeke, Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen 1*, Kortrijk.
- SMEETS M. 2010: *Archeo-rapport 50. Het archeologische vooronderzoek aan de Deerlijksesteenweg te Harelbeke*, Studiebureau Archeologie bvba.
- VAN RANST E. & SYS C. 2000, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1x20 000)*, onuitgegeven rapport.
- VIERIN J. 1956, Vestiges d'habitats et puits romaines à Harelbeke: Tonneau à marques de cuveliers Gallo-Romains; Sandale Romaine, in: *Archeologie 1956/1*, p. 137138.

8. FIGURENLIJST

Figuur 1 Recente orthofoto met aanduiding van het projectgebied (rood kader) (bron: geopunt).	7
Figuur 2 Zicht op het plangebied vanaf de Deerlijksesteenweg. (bron: google)	8
Figuur 3 Zicht op het westelijke deel van het plangebied met rechts de woning en links de drankcentrale. (bron: google).....	8
Figuur 4 Uitsnede uit het plan der werken. (bron: initiatiefnemer).....	9
Figuur 5 Funderings- en rioleringsplan. (bron: initiatiefnemer).....	10
Figuur 6 Vereenvoudigde weergave van de geplande werken (bron: geopunt).....	11
Figuur 7 Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt en NGI)....	12
Figuur 8 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt en NGI).....	13
Figuur 9 Kadasterplan met aanduiding van de perceelnummers. (bron: geopunt).....	13
Figuur 10 Bodemgebruikskaat met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt).....	14
Figuur 11 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt).....	15
Figuur 12 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (bron: geopunt)	15
Figuur 13 Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)	16
Figuur 14 De bodemkaart en situering van het plangebied. (bron: geopunt).....	17
Figuur 15 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	18
Figuur 16 Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	18
Figuur 17 Uitleg Quartair type 3. (bron: geopunt).....	19
Figuur 18 Harelbeke op de kaart van Jacob van Deventer (1550) (bron: http://bdh- rd.bne.es/viewer.vm?id=0000043514&page=1).....	23
Figuur 19 Frickx-kaart (1744) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	24
Figuur 20 Villaret-kaart met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	24
Figuur 21 Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)	25
Figuur 22 Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt).....	25
Figuur 23 Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt).....	26
Figuur 24 Popp-kaart (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt).....	26
Figuur 25 Orthofoto uit 1971. (bron: geopunt).....	27
Figuur 26 Orthofoto uit 1990. (bron: geopunt).....	27

Figuur 27 Orthofoto uit 2012. (bron: geopunt).....	28
Figuur 28 CAI (Centraal Archeologische Informatie) op GRB-basiskaart. (bron: CAI en geopunt)	31